

Prof. zw. dr hab. Beata Pastwa-Wojciechowska

Instytut Psychologii UG

Gdańsk, dn. 28.03.2022

Recenzja

rozprawy doktorskiej mgr Anny Chańko - Kraszewskiej

pt.: „*Modele i uwarunkowania (re)adaptacji kobiet do warunków izolacji więziennej*”

napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Marka Jerzego Konopczyńskiego

promotor pomocniczy: Dorota Kanarek - Lizik

Zgodnie z treścią art. 13 *Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki* rozprawa doktorska przede wszystkim powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w danej dyscyplinie naukowej oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Poniżej, zgodnie z treścią wskazanego artykułu dokonam oceny przedłożonej rozprawy doktorskiej.

Uwagi ogólne:

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska mgr Anny Chańko - Kraszewskiej koncentruje się na zagadnieniu readaptacji w warunkach izolacji więziennej. Autorka pracy słusznie zauważa, że na omawiany przez nią problem można popatrzeć z dwóch perspektyw, tzn. zarówno człowiek może podlegać temu procesowi, jak i osobę poddającą się temu procesowi. Analizowana i eksplorowana przez Doktorantkę problematyka ma istotne znaczenie w wielu obszarach, wypada chociażby wymienić: a) zrozumienia mechanizmów kształtujących zachowanie osób przebywających w warunkach izolacji więziennej czy b) wpływ adaptacji do warunków więziennych na adaptację do warunków wolnościowych. Jak zatem widać uzyskane przez Doktorantkę rezultaty badań a także poczynione przez nią analizy teoretyczne wydają się mieć szerokie tło zarówno teoretyczne, jak i metodologiczne czy aplikacyjne w wymiarze

interdyscyplinarnym. Należy bowiem zaznaczyć, że złożoność pobytu człowieka w warunkach izolacji więziennej wymaga często szerszego ujęcia poprzez pryzmat dorobku różnych dyscyplin naukowych, aby można było dokonać wnikliwej analizy rozstrzyganych problemów. Owa interdyscyplinarność przekłada się bowiem nie tylko na diagnozę ale także możliwości oddziaływać czy interwencji w stosunku do osób, które stanowią przedmiot zainteresowania badawczego.

Warto podkreślić, że problematyka rozważań Doktorantki osadzona jest również w terminologii prawniczej, co z pewnością wymagało od niej orientacji w wielu zawiłościach w zakresie tej dyscypliny naukowej, a konkretnie prawa karnego wykonawczego. Pojęcie popełnienia czynu zabronionego (przestępstwa) wymusiło tym samym osadzenia go w dyscyplinie czy dyscyplinach, które są przedmiotem analiz Doktorantki. Innymi słowy, sytuacja prawna, w jakiej znalazły się osoby badane wymusza odzwierciedlenie ich sytuacji w interdyscyplinarnej polemice rzutując tym samym na aspekt teoretyczny i metodologiczny prowadzonych badań a także kwestie terminologiczne i kompetencyjne. Ponadto prowadzona polityka karna państwa, skupiająca się przede wszystkim na izolacyjnym charakterze sankcji karnej nie wykorzystuje współczesnej wiedzy i badań w obszarze stosowania kar i środków alternatywnych, co tym bardziej obliguje do wykorzystania w najbardziej efektywny i skuteczny sposób wiedzy pedagogicznej oraz psychologicznej. Dlatego też podjęte przez Doktorantkę rozważania i badania należy uznać już na wstępie za bardzo istotne z punktu widzenia resocjalizacyjnego i społecznego, wpisujące się we współczesne trendy rozwiązań proponowanych na świecie.

W recenzji uwzględniono następujące obszary oceny: 1) Uwagi ogólne, 2) Ocena struktury i strony formalnej pracy, 2) Oryginalność przedstawionego rozwiązania problemu naukowego (uwagi dotyczące części teoretycznej i empirycznej pracy oraz przeprowadzonej dyskusji wyników), 3) Ogólna wiedza w dyscyplinie pedagogika i psychologia, 4) Umiejętność samodzielnego prowadzenia badań naukowych, natomiast na końcu recenzji zawarto 5) Konkluzję.

1. Ocena struktury i strony formalnej pracy

Recenzowana praca doktorska obejmuje łącznie 336 stron wraz z cytowaną literaturą i załącznikami, w tym wykorzystanymi w pracy metodami kwestionariuszowymi, spisem tabel i rysunków oraz 5 aneksami. W pracy Doktorantka wyraźnie wyodrębniła dwie części:

teoretyczną (144 strony) i empiryczną (129 stron), przy czym analizując ich zawartość treściową należy stwierdzić, że rozdziały zostały opracowane zgodnie z opracowaną przez nią tematyką. Praca składa się w sumie z ośmiu rozdziałów (1-8): trzech teoretycznych i pięciu empirycznych. W części teoretycznej mgr Anna Chańko - Kraszewska przedstawiła i omówiła takie zagadnienia, jak: adaptacja w perspektywie nauk społecznych (rozdział 1), readaptacja do warunków izolacji więziennej (rozdział 2) oraz kobieta w izolacji penitencjarnej (rozdział 3). Natomiast część empiryczna obejmuje: założenia metodologiczne projektu badawczego (rozdział 4), charakterystykę badanych kobiet (rozdział 5), modele (re)adaptacji kobiet do warunków izolacji więziennej (rozdział 6), osobowościowe uwarunkowania (re)adaptacji kobiet do warunków izolacji więziennej (rozdział 7 oraz kobiety w więzieniu – refleksje postbadawcze (rozdział 8). Całość pracy zamyka *Bibliografia* a także wymienione wyżej rysunki, tabele i aneksy.

Uwagę zwraca natomiast imponująca liczba pozycji bibliograficznych (s. 273-314, czyli łącznie 41 stron!) wykorzystanych w pracy, która jest niewątpliwie obszerna ale po zapoznaniu się z pracą Doktorantki należy stwierdzić, że w pełni uzasadniona. Należy także podkreślić, że stanowi ona odzwierciedlenie rozległej, interdyscyplinarnej wiedzy Doktorantki w zakresie omawianej problematyki. Ponadto mgr Anna Chańko – Kraszewska zadbała zarówno o uwzględnienie w pracy polskiej, jak i zagranicznej literatury przedmiotu. Z kolei *Aneks* obejmuje narzędzia psychologiczne, które zostały wykorzystane w pracy, co pozwala na zapoznanie się Czytelnikowi z nimi, zwłaszcza, że są wśród nich narzędzia autorskie.

Oceniając pracę od strony formalnej, należy zaznaczyć, że została ona napisana zgodnie z wymogami naukowymi w obszarze nauk społecznych. Doktorantka starała się w sposób wyczerpujący i uporządkowany przedstawić omawiane przez nią zagadnienia a zawarte w poszczególnych rozdziałach treści odpowiadają zagadnieniom ujętym w zawartym w tytułach. Sposób przedstawienia treści pozwala śledzić tok wyводу Doktorantki a odbiór pracy ułatwiają również prawidłowo opracowane rysunki (2 zgodnie ze spisem rysunków s. 315) oraz tabele (141 zgodnie z wykazem spisu tabel s. 315-325). Praca generalnie została napisana starannie i poprawnym językiem.

2. Oryginalność rozwiązania problemu naukowego (uwagi dotyczące części teoretycznej i empirycznej pracy oraz przeprowadzonej dyskusji wyników)

Podjęty przez Doktorantkę temat, dotyczący modeli i uwarunkowań (re)adaptacji kobiet do warunków izolacji więziennej ma nie tylko znaczenie naukowe ale także aplikacyjne. Ponadto odniesienie badań do tak stosunkowo rzadko badanej grupy skazanych, jakimi są kobiety powoduje, że pracę należy już na wstępie zaliczyć do niezmiernie ważnych albowiem posiadamy zdecydowanie mniejszą wiedzę na temat mechanizmów funkcjonowania kobiet w warunkach izolacji więziennej. Dlatego też podjęta przez Doktorantkę problematyka wymagała bardzo wnikliwych analiz związanych zarówno ze znajomością współczesnej wiedzy z zakresu różnych dyscyplin naukowych (interdyscyplinarność), jak i możliwości dotarcia do osób badanych, co z pewnością nie było łatwe w aktualnej rzeczywistości. Owa trudność wynika zarówno z czynników związanych z panującymi ograniczeniami dotarcia do osób skazanych ze względu na pandemię, jak i chęć oraz możliwości samych osób badanych do udziału w badaniach, które czasami są dla nich zbyt dużym obciążeniem poznawczym. Przeprowadzenie badań wymaga także znajomości warunków izolacji więziennej i kontrolowania czynników z tym środowiskiem związanych, albowiem ma to istotne znaczenie dla uzyskiwanych rzetelnych rezultatów badań. Zatem w tak złożone i trudne środowisko badawcze weszła ze swoim projektem naukowym mgr Anna Chańko – Kraszewska.

Praca doktorska mgr Anna Chańko – Kraszewska stanowi ważne na gruncie teoretycznym, empirycznym i aplikacyjnym opracowanie dotyczące funkcjonowania kobiet w warunkach izolacji więziennej. Doktorantka postawiła wiele pytań, które miały ją przybliżyć do odpowiedzi na fundamentalne dla niej pytanie o to, jakie modele (re)adaptacji do warunków izolacji więziennej preferują inkarcerowane kobiety. Aczkolwiek problematyka adaptacji do warunków izolacji więziennej była analizowana na gruncie pedagogiki czy psychologii to jednak należy zauważyć, że Doktorantka starała się spojrzeć na omawianą przez nią problematykę w odmienny niż dotychczas sposób proponując nie tylko aspekt przystosowania do warunków izolacji więziennej ale także readaptacji, czyli powtórnego przystosowania się do życia w określonym środowisku. Zagadnienie, które eksploruje Doktorantka poznawczo i empirycznie należy uznać za oryginalny obszar dociekań naukowych w trzech płaszczyznach:

- a) **Teoretycznej**, gdzie Doktorantka dokonała wnikliwej analizy literatury przedmiotu w zakresie adaptacji do warunków społecznych, (re)adaptacji do warunków izolacji więziennej oraz przestępczości kobiet, wykonania kary i ich resocjalizacji. Oceniając zawartość treściową poszczególnych rozdziałów należy stwierdzić, że najwięcej

miejsca poświęciła zagadnieniu adaptacji (s. 11-74), które omawia w kontekście trzech perspektyw – pedagogicznej, psychologicznej i socjologicznej (rozdział 1). I tak, ujmując zagadnienie adaptacji w perspektywie pedagogicznej wychodzi od pojęcia potrzeby, a ściślej ujmując ich zaspokojenia. Doktorantka najpierw stara się zdefiniować czym jest czy też czym są potrzeby, następnie przedstawia ich klasyfikacje. Pod względem formalnym taki sposób wyjaśniania definicji jest jak najbardziej prawidłowy, natomiast mam zastrzeżenia co do zawartości treściowej ponieważ Doktorantka opisuje w tej części pedagogiczne spojrzenie na proces adaptacji a tym czasem odnajdujemy tu zagadnienia dotyczące psychologii np. klasyfikacja potrzeb Masłowa, Alderfera czy McClellanda, które nie są omówione w kontekście dorobku czy rozważań na gruncie dyscypliny pedagogika, w tym definiowania przez nią pojęcia potrzeby. Natomiast zdecydowanie lepiej na tym tle wypada wyjaśnienie przez Doktorantkę zarówno adaptacji jako składowej procesów socjalizacji społecznej i wychowania, jak i adaptacji w kontekście procesu resocjalizacji, w których w sposób jednoznaczny odnosi się do ujęcia pedagogicznego. Natomiast poza tą uwagą pragnę bardzo wyraźnie podkreślić, że prowadzona przez Doktorantkę dyskusja odznacza się jej niewątpliwą znajomością omawianej problematyki. Bardzo istotnym i ważnym z punktu prowadzonych analiz teoretycznych jest podrozdział obnoszący się do przeglądu badań pedagogicznych, w ramach których dokonała pogrupowania czynników na endo- i egzogenne a także różnych obszarów problemowych. Z kolei proces adaptacji w ujęciu wybranych koncepcji psychologicznych został opisany poprzez pryzmat paradygmatów (kierunków) wyróżnianych w psychologii, tj. behawioryzmu, psychoanalizy, psychologii humanistycznej oraz w kontekście psychologii osobowości. Doktorantka nawiązuje też do modelu Wielkiej Piątki, czyli Pięcioletniego Modelu Osobowości Costy i McCrea, co ma także istotne znaczenie w kontekście przyjętej przez Doktorantkę operacjonalizacji zmiennych. Również w tej części dokonała wnikliwego przeglądu badań psychologicznych dotyczących procesu adaptacji. Natomiast analizując proces adaptacji w kontekście socjologicznym odwołuje się do mechanizmów tego procesu w perspektywie strukturalno - funkcjonalnej oraz teorii wymiany społecznej, interakcjonizmu symbolicznego czy teorii konfliktu. Teorie te są ugruntowane również w obszarze resocjalizacji czy kryminologii, co przekłada się na sposób prowadzonych przez Doktorantkę analiz. W rozdziale poświęconym (re)adaptacji do warunków izolacji więziennej (rozdział 2) Doktorantka koncentruje się na dwóch obszarach, tj. izolacji więziennej jako sytuacji trudnej oraz procesie (re)adaptacji do inkarceracji w wybranych ujęciach teoretycznych. Omawiając izolację

więzienną w kontekście sytuacji trudnej uwzględniła zarówno mechanizmy oraz strategie przystosowania się do warunków izolacji więziennej, prizonizację, jak i psychospołeczne skutki pobytu w więzieniu. Doktorantka omówiła pojęcie zdolności adaptacyjnych, strategii radzenia sobie z sytuacją inkarceracji, natomiast proces (re)adaptacji został przez Doktorantkę przedstawiony w kontekście koncepcji takich autorów jak: Rabinowicza, Clemmera, Sykesa, Goffmana, Irvina czy Pirożkova. Najważniejszą częścią tych rozważań jest w mojej ocenie zdefiniowanie podstawowego pojęcia przyjętego w pracy, jakim jest (re)adaptacja oraz wyjaśnienie sposobu jego zapisu w kontekście przyjętego sposobu definiowania. Doktorantka przyjmuje, że proces adaptacji jest charakterystyczny dla osób pierwszy raz karanych, podczas gdy w przypadku recydywistów penitencjarnych powinno się mówić o (re)adaptacji. Doktorantka zakłada, że przyjęte przez nią stanowisko może stanowić obszar polemiki, natomiast powstaje pytanie czy rzeczywiście mamy do czynienia z readaptacją czy adaptacją do nowych warunków. Innymi słowy, jeżeli każdy pobyt w placówce penitencjarnej traktujemy jako sytuację nową to bez względu na wcześniejsze doświadczenia wiąże się ona z nowym układem sytuacyjnym oraz podmiotowymi możliwościami radzenia sobie. Jednym słowem, w jednej sytuacji możemy uzyskiwać np. wsparcie od rodziny czy współosadzonych, podczas gdy w innej sytuacji trafiamy do środowiska, w którym np. ze względu na swoją osobistą sytuację czujemy się wyalienowani. Należy jednak podkreślić, że również ta część pracy została zamknięta przeglądem badań dotyczących (re)adaptacji więziennej skazanych. Doktorantka opisała wybrane przez nią badania do ilustracji procesu (re)adaptacji skazanych. Badania te obejmują zróżnicowane aspekty adaptacji oraz różne właściwości podmiotowe osadzonych. Z kolei w rozdziale trzecim poruszyła zagadnienia dotyczące kobiet przebywających w warunkach izolacji więziennej. Doktorantka opisała przestępczość kobiet w ujęciu interdyscyplinarnym, tzn. koncepcje biologiczne, społeczne, psychologiczne i feministyczne. Odniosła się także do sposobu wykonania kary pozbawienia wolności oraz resocjalizacji kobiet. Podobnie jak w poprzednich rozdziałach dokonała przeglądu badań dotyczących inkarcerowanych kobiet. Należy podkreślić, że podobnie jak w poprzednich zagadnieniach również ten problem został osadzony w ugruntowanych w nauce oraz omawianej problematyce koncepcja, co także jest spójne z problematyką realizowaną przez Doktorantkę w jej projekcie badawczym. Podsumowując część teoretyczną pracy należy stwierdzić, że Doktorantka w sposób uporządkowany przedstawiła treści stanowiące obszar jej analiz naukowych, nadając im logiczny ciąg przyjętego wywodu. Oczywiście sposób doboru treści czy ich

interpretacji może być zróżnicowany, nie mniej jednak należy zauważyć, że Doktorantka przyjęła bardzo konsekwentny sposób ich przedstawiania i opisu. Należy także podkreślić, że niewątpliwą zaletą a tym samym mocną stroną pracy jest jej interdyscyplinarne podejście (pedagogiczne, psychologiczne i socjologiczne), co pozwala na ukazanie całego spektrum problemów w obszarze adaptacji czy też (re)adaptacji skazanych kobiet. Opisując i wyjaśniając omawiane zagadnienia Doktorantka sięga zarówno do klasycznych, jak i współczesnych pozycji bibliograficznych. W mojej ocenie należałoby też zwrócić uwagę na stosowane słownictwo np. użyte określenie przestępczość żeńska nie brzmi najlepiej natomiast znacznie lepszym określeniem jest przestępczość kobiet czy używanie określenia inkarcerowane zamiast izolacja więzienna. Również opis kobiet np. recydywistki nie jest zgodny z obowiązującymi standardami, w ramach których podkreślamy podmiotowość osób badanych.

- b) **Empirycznej**, w której Doktorantka przedstawiła cel badań poznawczy oraz praktyczny (aplikacyjny). I tak, cel poznawczy (s. 145-146) stanowiło „zdefiniowanie modeli(re)adaptacji kobiet do warunków izolacji więziennej oraz określenie związków pomiędzy wybranymi cechami osobowości, takimi jak: neurotyczność, ekstrawersja, otwartość na doświadczenie, ugodowość, sumienność oraz poczucie umiejscowienia kontroli a preferowanymi modelami (re)adaptacji kobiet do warunków inkarceracji”. Doktorantka opisała także podstawowe pojęcia stanowiące podstawę operacjonalizacji analizowanych przez nią zmiennych wskazując, że przedmiotem jej badań empirycznych są modele i uwarunkowania (re)adaptacji kobiet do warunków izolacji więziennej. Modelem określa sposób reakcji jednostki na określoną sytuację. Powstaje jednak pytanie czy słowo model jest w tym przypadku adekwatne? Rozumiem, że Doktorantka opiera się w dużej mierze o pogląd promotor pomocniczej, która opisuje modele adaptacji skazanych do warunków izolacji więziennej, nie mniej jednak dla mnie jako psychologa nie są to modele tylko sposoby przystosowania albo strategie radzenia sobie z daną sytuacją. Modele mają niewątpliwie bardziej złożoną strukturę uwzględniającą zarówno poziom opisowy, jak i wyjaśniający źródła ludzkich doświadczeń czy zachowań. Uwzględniając zarówno wywody teoretyczne, jak również przeprowadzone analizy statystyczne nie upoważniają one do stosowania pojęcia model. Doktorantka przyjmuje za Goffmanem następujące sposoby przystosowania się człowieka do izolacji więziennej: wycofanie, bunt, zadomowienie, konwersję, zimną kalkulację a także wskazuje na inne możliwe warianty stanowiące formy „mieszane”

czy też pozostawać bez konkretnego modelu (re)adaptacji. Natomiast (re)adaptację do warunków izolacji więziennej utożsamia z procesem przystosowania się człowieka odbywającego karę pozbawienia wolności do środowiska zakładu karnego, poprzez stosowanie modeli, strategii służących zaspokojeniu jego potrzeb, realizacji celów. Natomiast celem praktycznym (s. 146) było „sformułowanie na podstawie wyników badań, wniosków dla praktyki pedagogicznej, które byłyby wskazaniem do pracy resocjalizacyjnej w środowisku instytucjonalnym dla funkcjonariuszy Służby Więziennej, zwłaszcza dla psychologów, wychowawców i terapeutów, podejmujących pracę ze skazanymi kobietami w obszarze (re)adaptacji do warunków izolacji więziennej”. Tak sformułowany cel poznawczy i praktyczny ma ugruntowanie w teoriach i koncepcjach przedstawionych przez Doktorantkę oraz zostały poddane empirycznej weryfikacji. Na tym tle przeanalizuję kompetencje metodologiczne Doktorantki:

- 1) Mgr Anna Chańko – Kraszewska wyodrębniła dwa główne problemy badawcze, którym przypisała odpowiednio szczegółowe pytania oraz hipotezy badawcze, przy czym każdej hipotezie towarzyszą przesłanki spodziewanego efektu. W odniesieniu do problemu pierwszego Doktorantka postawiła pytanie główne oraz cztery pytania szczegółowe do których przypisała dalsze pytania uszczegółowiające. Analizując pytanie pierwsze dotyczące preferencji modeli (re)adaptacji do warunków izolacji więziennej przez inkarcerowane kobiety, należy się zastanowić, czy kobiety te sposoby preferują, czy też wynikają one z ich możliwości (dostępności) w zależności od posiadanej struktury osobowościowej? Jeżeli uwzględnimy fakt, że osobowość jest centralnym systemem regulacji i integracji zachowania, to właśnie cechy konstytuujące ją będą determinować sposób funkcjonowania. Na dodatek takie zmienne jak np. czynniki sytuacyjne, otrzymywane wsparcie czy poczucie kontroli będą modyfikowały uruchamianie przez człowieka możliwości i zasoby. Nie właściwe jest także formułowanie pytań „w jakim zakresie....” należało pytanie sformułować – czy wiek kobiet odbywających karę pozbawienia wolności determinuje sposób (strategie) (re)adaptacji. Należy się także zastanowić czy słowo wpływ jest adekwatne albowiem Doktorantka wykorzystuje takie metody wnioskowania statystycznego jak częstość udzielanych oraz związek (korelacje) a nie wpływ (analiza regresji). Należy także zaznaczyć, że regulacja zachowania w okresie odbywania kary pozbawienia wolności zależy również od okresu jej odbywania (okres początkowy, środkowy i końcowy, przy czym każdy z tych okresów ma różne cele i wyzwala różne emocje i trudności dla osoby odbywającej

karę. Np. w okresie początkowym osadzony bardziej koncentruje się na swojej sytuacji i czy poradzi sobie z tym, co go spotkało), jak i cech osobowościowych (np. osoby przejawiające dezaprobatę warunków, w których przebywają wykazują wysokie nasilenie irytacji a także zaburzeń regulacji emocji). Również formułując pytania w zakresie drugiego problemu badawczego należy zwrócić uwagę, że nie mówimy o poziomach a o nasileniu danej cechy. Budowanie hipotez poprzez problem statystyczny (np. istnieje pozytywna korelacja) należałoby przeformułować na badany problem.

- 2) Bardzo dobrze i precyzyjnie zostały opisane zmienne zależne i niezależne poprzez wskazanie przypisanych im wskaźników i narzędzi badawczych.
- 3) Doktorantka wykorzystała w pracy cztery narzędzia badawcze, tj.: 1) Kwestionariusz dotyczący modelu adaptacji skazanych do warunków więziennych Doroty Kanarek – Lizik, 2) Kwestionariusz Informacje o osobie ankietowanej własnego autorstwa, 3) Kwestionariusz NEO-FFI ora 4) Kwestionariusz Pomiaru Poczucia Kontroli Delta.
- 4) W sposób prawidłowy przedstawiła i opisała model statystycznej analizy wyników badań. Wskazała, że analiza danych pozyskanych w badaniu ma charakter ilościowy. Opracowanie danych do analizy statystycznej (ilościowe) należy ocenić pozytywnie z uwzględnieniem wskazanych przeze mnie zastrzeżeń dotyczących stosowanej nomenklatury. Natomiast dyskusyjne jest przyporządkowywanie badanych do poszczególnych modeli (re)adaptacji na podstawie proporcji występowania poszczególnych modeli u jednostki. W mojej ocenie powinna być w takim ujęciu zastosowana analiza ścieżki, która jest formą analizy statystycznej regresji wielorakiej, tym bardziej, że Doktorantka odwołuje się czy wręcz podkreśla, że opiera się na analizie ilościowej. Metoda ta wykorzystywana jest do oceny modeli przyczynowych poprzez badanie relacji pomiędzy zmienną zależną a co najmniej dwoma zmiennymi niezależnymi. Ponadto metoda ta pozwala na oszacowanie zarówno wielkości, jak i znaczenie związków przyczynowych między zmiennymi.
- 5) Badania zostały zrealizowane w Zakładzie Karnym w Krzywańcu oraz Zakładzie Karnym nr 1 w Grudziądzu, które to zakłady karne są właściwymi placówkami do realizacji badań.
- 6) Prawidłowo została opisana grupa badana (a nie badawcza!). Łącznie Doktorantka przebadła 147 kobiet z czego do ostatecznej analizy włączyła 135 osób.
- 7) Prawidłowo przedstawiła i opisała uzyskane rezultaty badań, grupując je zgodnie z analizowanymi problemami badawczymi. Ponadto taka konstrukcja pracy pozwala

odbiorcy na porównanie postawionych pytań i hipotez z uzyskanymi rezultatami badań. Badania przeprowadzone przez Doktorantkę uznaję za oryginalne i trudne do przeprowadzenia ze względu na ich problematykę, jak i specyfikę badanej grupy. Dlatego też doceniam zarówno wysiłek włożony przez Doktorantkę w ich przeprowadzenie oraz wartość uzyskanych rezultatów badań. Wyniki te z pewnością wzbogacą naszą wiedzę, pozwalając także na osadzenie jej nie tylko w kontekście wiedzy teoretycznej ale także praktycznej.

- 8) Przeprowadzoną przez Doktorantkę interpretacja wyników badań i opracowane na jej podstawie wnioski odzwierciedlają rozległą wiedzę i kompetencje badawcze Doktorantki. Podjęła ona dyskusję uzyskanych rezultatów badań w świetle istniejącej literatury przedmiotu.
- c) **Aplikacyjnej** – Doktorantka w ostatnim rozdziale pracy odniosła się m.in. do aspektów praktycznych wynikających z badań, poprzez nie tylko ich wskazanie ale także rzetelne i merytorycznie uzasadnione opisanie. Na szczególną uwagę zasługuje fakt podkreślania podmiotowego włączania kobiet w proces prowadzonych oddziaływań penitencjarnych, wychowawczych oraz resocjalizacyjnych oraz bardziej pogłębionych analiz w zakresie oceny procesu adaptacji kobiet do warunków izolacji więziennej.

3. Ogólna wiedza w dyscyplinie pedagogika i psychologia

Po zapoznaniu się z częścią teoretyczną przedłożonej do oceny pracy stwierdzam, że w sposób wyczerpujący zostały omówione przez Doktorantkę poruszane przez nią zagadnienia. Bardzo wysoko oceniam jej zdolności do analizy obszernego i zróżnicowanego materiału teoretycznego i empirycznego, co przekłada się na rzetelne i merytoryczne omówienie eksplorowanej tematyki. Należy też podkreślić, że teoria została przedstawiona w sposób niezwykle kompetentny, obejmujący najistotniejsze dla omawianej problematyki pracy zagadnienia a także została wsparta licznymi wynikami badań. Reasumując, uważam, że mgr Anna Chańko – Kraszewska wykazała się: a) znajomością wykorzystanych w pracy teorii i koncepcji, co pozwoliło jej na analizowanie mechanizmów wyjaśniających omawiane zagadnienie i stworzenie na tej podstawie modelu badawczego, b) wskazanie wkładu naukowego w rozwój wiedzy teoretycznej na temat (re)adaptacji kobiet przebywających w warunkach izolacji więziennej, c) wskazanie aplikacyjności przeprowadzonych badań.

4. Umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

Jak już wyżej zaznaczyłam mgr Anna Chańko – Kraszewska zaprezentowała wysokie kompetencje badawcze, zarówno w aspekcie projektowania badań na poziomie konceptualizowania problemu badawczego, jak i jego realizacji empirycznej. Szczególnie uwagę zwraca umiejętność dokonywania analizy omawianych zagadnień w sposób pokazujący wnikliwość oraz znajomość zagadnień w szerokim kontekście, w jakim owe zagadnienia są omawiane (interdyscyplinarnym!). Pozwala to na precyzyjne odniesienie się do eksplorowanych zagadnień zarówno w kontekście uzyskanych rezultatów badań własnych, jak również w kontekście rezultatów badań innych autorów. Ponadto w mojej ocenie umiejętność dokonania wnikliwej oceny własnych badań pokazuje, że Doktorantka potrafi odnieść się do nich w sposób obiektywny pozwalający na zidentyfikowanie także ich ograniczeń oraz realnych obszarów wykorzystania praktycznego.

Konkluzja:

Przedstawioną przez Doktorantkę pracę oceniam pozytywnie zarówno w aspekcie merytorycznym, jak i metodologicznym, a tym samym stwierdzam, że spełnia ona wymagania określone przepisami art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku wraz z późniejszymi zmianami o stopniach i tytule naukowym. Zgodnie ze wskazaną wyżej Ustawą rozprawa doktorska mgr Anna Chańko – Kraszewska pt. „Modele i uwarunkowania (re)adaptacji kobiet do warunków izolacji więziennej” stanowi „oryginalne rozwiązanie problemu naukowego”, w związku z czym wnioskuję o dopuszczenie mgr Anna Chańko – Kraszewskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.